

Shrnutí výsledků vědeckého projektu MZV RM 03/28/04 Československo a subsaharská Afrika v letech 1948–1989

Předkládaný text je výsledkem roční práce obou autorů, v níž jednak uspořádali předtím nashromážděná fakta o československých vztazích k subsaharské Africe, jednak je doplnili o poznatky získané z nově dostupných pramenů. Jde o první systematickou syntézu na toto téma a v tomto rozsahu, žánrově kolísající mezi kompendiem a souborem několika obsáhlejších *case studies*. Vedle přehledu bilaterálních vztahů komunistického Československa s jednotlivými dekolonizovanými africkými zeměmi (respektive také s africkými politickými organizacemi působícími na jejich území už před jejich dekolonizací) obsahuje také charakteristiku hlavních institucí vytvářejících a provádějících československou zahraniční politiku v době studené války (stranického aparátu a zvláště pak mezinárodního oddělení/oddělení mezinárodní politiky ÚV KSČ, afrického odboru ministerstva zahraničí, první správy ministerstva vnitra, zpravodajské správy generálního štábu, hlavní technické správy ministerstva zahraničního obchodu, Univerzity 17. listopadu stejně jako formálně nevládního Československého výboru solidarity s národy Asie a Afriky nebo Československé společnosti pro mezinárodní styky, v osmdesátých letech pak Ústavu pro zahraniční studium VŠ SNB v Zastávce u Brna).

Je krajně obtížné v několika odstavcích shrnout obsah práce o několika set stran, sumarizujících čtyři dekády trvající vztahy s více než čtyřmi desítkami nejrůznějších států. V obecné rovině můžeme konstatovat, že na konci padesátých let se Československo, do té doby spíše provinciální sovětský satelit, pokusilo stát významným hráčem na africkém kontinentu, v té době procházejícím bouřlivými změnami souvisejícím s procesem dekolonizace v podmínkách studenoválečného bipolárního rozdělení světa. Režim personifikovaný osobou Antonína Novotného během padesátých let navázal na kontakty, které v této oblasti získalo ještě prvorepublikové nebo předúnorové Československo (Baťova filiálka Czechoslovak-Nigerian Export Import Company – CNEICO – v nigerijském Midwestu, muniční továrna vybudovaná na konci čtyřicátých let Povážskými strojírnami v Addis Abebě, generální konzulát v Léopoldvillu, obchod s Jihoafrickou unií atd.). Rozsah, v němž bylo pronikání do Afriky uskutečněno a účast komunistických bezpečnostních složek na jeho provádění, však svědčí o tom, že dynamika této „ofenzívy“ byla zcela odlišná od předchozích kontaktů. Československo účinkovalo v roli jednoho ze sovětských agentů a razilo cestu pro další státy sovětského bloku, především samotný Sovětský svaz a dále i Hallsteinovou doktrínou handicapovanou NDR. Svůj postup z vlastní iniciativy stranické vedení „konzultovalo“ s Moskvou a nenajdeme ani jediný případ, kdy by něco učinilo proti sovětskému stanovisku. Pokud někde českoslovenští představitelé postupovali o něco samostatněji, pak tomu tak bylo především proto, že měli sovětskou důvěru.

Součástí ambiciózní africké koncepce Československa na začátku šedesátých let bylo nejenom prohlubování už navázaných tradičních vztahů s Etiopií a s „revolučními“ režimy v Ghaně, Guineji a Mali, ale také zřizování zastupitelských úřadů všude tam, kde to bylo možné (například v Mogadišu a v Lomé). Do Prahy zamířili za studiem na Univerzitě 17. listopadu stovky afrických studentů. Od roku 1961 probíhal na Zahraniční fakultě Vojenské akademie Antonína Zápotockého výcvik bojovníků vyslaných různými africkými „národně osvobozenými“ skupinami (angolskou MPLA, Jihoafrickou komunistickou stranou a ANC apod.). Tato hnutí (do stejné skupiny se později zařadily také PAIGC v Guineji-Bissau, mozambické FRELIMO, zimbabwské ZAPU a namibijské SWAPO) získala také československou výzbroj a v některých případech i vojenské poradce.

I v postavení sovětského satelitu ovšem československá zahraniční politika dokázala nalézt svou vlastní specifickou oblast působení – a tou byl komerční vývoz vojenského materiálu. Vedle prosovětsky orientovaných zemí, které zbraně získaly za výhodných podmínek, byly příjemci československého *speciálu*, jak bylo v hantýrce zahraničního obchodu toto zboží nazýváno, také neutrální nebo dokonce spíše v některých aspektech prozápadní státy jako Oboteho Uganda nebo Gowonova Nigérie.

Vývoz zbraní prokázal svou životaschopnost i během krize, kterou československé vztahy k subsaharské Africe prošly v období po roce 1962. Její příčiny spočívaly v momentálním propadu československého plánované hospodářství, odrážející nereálně stanovený pětiletý plán a k tomu

nepředpokládané obranné výdaje (berlínská a karibská krize). Důvodem však byl také neúspěch několika významných hospodářských projektů, jimiž se Československo angažovalo v Guineji a Mali, spolu se změnou postoje Sekou Tourého, ultralevicovým kurzem vlády Modiba Keity a v posledku také pádem Nkrumahova režimu. Porážku zaznamenaly také nacionalistické skupiny v Kongu-Léopoldville, kde bylo československé pronikání zastaveno Lumumbovou smrtí a krachem stanleyvillské „vlády“. Naplněny nebyly ani naděje upírající se k situaci v Keni, kde bylo Odingovo křídlo uvnitř KANU v roce 1964 zbaveno moci.

Příkladem řešení střetu mezi „tradičními“ vztahy a uplatněním principů „exportu revoluce“ byl československý postoj k Jihoafrické republice, s níž byly udržovány obchodní vztahy pro Československo významné především aktivní obchodní bilancí a z ní plynoucím devizovým příjmem. Tlak ze strany Jihoafrické komunistické strany však vedl v roce 1963 k uzavření generálního konzulátu a o rok později – po intervenci ze strany Sovětů – také k přerušení obchodních vztahů. Podobně se po roce 1965 vyvíjel obchod s Rhodesií. Ve vztazích s Portugalskem však Praha přerušení hospodářských kontaktů i přes tlak ze strany „národně osvobozenecých“ skupin (zvláště MPLA) nerealizovala.

I přes deziluzi nad sérií neúspěchů se Československo ve zbytku šedesátých let udrželo v pozici významného aktéra afrických událostí – například během biaferské války se československé zbraně objevily prostřednictvím nezávislých obchodníků se zbraněmi a s vědomím československých úřadů nejen na straně federální vlády, ale také ve výzbroji Ojukwových povstalců.

Sovětská invaze v srpnu 1968 znamenala na určitý čas vyřazení Československa z afrických mezinárodních vztahů – jednak kvůli čistkám, kterými se Husákův režim zbavil svých nejkvalifikovanějších „kádrů“ v diplomacii i rozvědce, jednak kvůli reakci některých afrických států (Tanzanie a zejména Kaundovy Zambie), které okupaci odsoudily a k představitelům normalizovaného Československa se stavěly s jistou obezřetností. Události druhé poloviny sedmdesátých let (revoluce a posléze Mengistův puč v Etiopii, dekolonizace portugalské Angoly a posléze také Zimbabwe) však znamenaly návrat Československa coby činitele aktivního v pomoci států sovětského bloku Afrike. Tentokrát už ovšem československá zahraniční politika výrazně zaostávala za sovětskou a východoněmeckou, v některých případech ovšem dokonce i za bulharskou. Byla ve velké míře zatížena neefektivností svých zastupitelských úřadů v zemích považovaných za méně významné (vedle chybějícího radiového spojení je pronásledoval také nedostatek diplomatického personálu) a formalizací spočívající v důrazu na široké spektrum mezinárodních otázek v bilaterálních jednáních. Rozsáhlé úvěry v řádu desítek milionů dolarů poskytované Angole a Etiopii se ukázaly být buď nenávratnými nebo nebyly vůbec čerpány. Únos československých expertů a jejich rodinných příslušníků v angolském Alto Catumbela, jejichž návrat byl vyjednáán bez iniciativy „spojenecké“ vlády MPLA a až na základě přímých rozhovorů se zástupci UNITA, odhalil další z úskalí, kterými bylo československé působení v subsaharské Africe provázeno. Úpadek, který československý režim poznamenal ve druhé polovině osmdesátých let, zbavil československou politiku vůči Africe zbytků jakékoli iniciativy.

Přehled bilaterálních vztahů s nejvýznamnějšími africkými zeměmi

V případě **Angoly** Československo dlouho nedokázalo vsadit na tu správnou kartu. Viriato da Cruz a Matias Migueis, kteří navštívili Praha v lednu 1961, byli v čele MPLA během roku 1962 vystřídání Agostinhem Netem. Ze tří členů MPLA, kteří od listopadu 1961 prošli partyzánským a diverzním výcvikem na Vojenské akademii Antonína Zápotockého, se nejméně dvě dostali na opačnou stranu: Armindo Freitas přešel k FNLA a Jacobo Gaetano Joao, známý jako partyzánský velitel *Monstro Imortal*, se v květnu 1977 stal protagonistou pokusu o puč Nita Alveze. Mimo hlavní proud angolské politiky se posléze dostal i Mario de Andrade, jehož texty byly v Československu publikovány. O paradoxních principech tehdejší československé politiky svědčí to, že v první polovině šedesátých let doporučovala Agostinhu Netovi hledat finanční pomoc ve Spojených státech a brzy poté začala na určitý čas zmrazila podporu MPLA a dávala přednost kontaktům s FNLA Holdena Roberta, s jehož „ministrem zahraničí“ Jonasem Savimbim vedla jednání. Teprve po rozkolu uvnitř GRAE se Praha vrátila na stranu Agostinha Neta, který v lednu

1965 obdržel subvenci ve výši tří tisíc dolarů. V následujícím roce pak s československými zástupci dohodl náčelník generálního štábu FAPLA Henrique „Iko“ Carreira zaslání malé dodávky výzbroje do Dáresalámu na pomoc právě otevírané „východní frontě“. Daniel Chipenda, na nějž byla pomoc adresována, se však na začátku 70. let stal aktérem dalšího konfliktu uvnitř MPLA, ústícího do vzniku nové angolské frakce.

I přes dlouhotrvající vztahy s MPLA bylo Československo jedním z méně aktivních států sovětského bloku v době vyhlášení angolské nezávislosti. Vzhledem k zoufalému postavení Netoova režimu ohrožovanému už v roce 1975 občanskou válkou se Praha dokonce pokusila vyhnout se zřízení zastupitelského úřadu v Luandě a akreditovat v zemi svého tituláře v Lusace, což však narazilo na odpor zambijské vlády. Už před vznikem ambasády v Angole se Československo stalo poskytnutím dodávky potravin za pět miliónů jedním z dárcovských států z řad zemí sovětského bloku. V průběhu občanské války také bezplatně poskytlo několik dodávek vojenského materiálu – v roce 1976 dělostřelecké náboje za 34 miliónů korun vyžádaných pro kubánská vojska v Angole Fidelem Castrem a lehké kulometry za šest a půl miliónu korun pro angolskou armádu, v roce 1978 pak deseti tisíc samopaly pro angolskou milici ODP. Dalších patnáct tisíc samopalů pak Angola získala na základě výhodného československého úvěru. V červnu 1982 pak bylo bezplatně dodáno šest tisíc samopalů, sto pušek, dvě stě těžkých kulometů a tisíc granátometů spolu s nejrůznějším ženíjním, spojovacím a zdravotnickým materiálem (dohromady za více než jedenáct miliónů). Pomoc byla kromě obvyklých frází o solidaritě a internacionalismu zdůvodňována očekáváním, že Angola bude schopna úvěry stejně jako obchod s Československem financovat z prostředků získaných z těžby ropy, diamantů a jiných vzácných surovin (tu v komunistické Angole paradoxně i nadále kontroloval západní kapitál).

Vedle vývozu sedmi set nákladních vozů Tatra dopravujících například angolskou kávu do místních přístavů se Československo v zemi angažovalo především vysláním několika desítek expertů (v polovině roku 1979 už jich bylo 41), kteří měli nahradit část odcházejících portugalských odborníků. Do provozu uvedli například celulózku v Alto Catumbela, o které se poté angolští představitelé ve vzájemných jednáních zmiňovali jako o příkladu úspěšného československého působení. V březnu 1983 však přišel šok – přes veškerá angolská ujištění o bezpečnosti v oblasti bylo po útoku jednotek UNITA na Alto Catumbela uneseno 66 československých občanů (včetně žen a dětí), kteří byli nuceni podstoupit několikasetkilometrový pochod obtížným terénem až na Savimbiho základny v jihovýchodní Angole (jeden z nich přitom náročnému přesunu a nedostatku potravin podlehl). Československé úřady sestavily krizový štáb v čele s náměstkem ministra zahraničí Stanislavem Svobodou, který se pokoušel po několika liniích dosáhnout propuštění zadržovaných Čechů a Slováků. Diplomaté však narazili na angolskou neochotu souhlasit s výměnou rukojmí za příslušníky UNITA vězněné v Angole. V červnu 1983 se podařilo dohodnout předání sedmnácti žen, dvaceti jedna dětí a sedmi vážně nemocných mužů. Propuštění zbývajících zajatců ale bránila neochota vlády MPLA vyjednávat se Savimbim, na kterou československé úřady zareagovaly navázáním vlastních přímých kontaktů s UNITA. 27. února 1984 se Stanislav Svoboda setkal v Brusel na základě zprostředkování novináře Jeana Wolfa se členem vedení UNITA Reubenem Chitacumbim a v květnu téhož roku přijela do Prahy delegace UNITA vedená Wilsonem dos Santosem. 20. června pak Stanislav Svoboda dorazil přímo do základny UNITA v Jambě, kde Savimbi rukojmí propustil. Československo se na oplátku zavázalo nevysílat své občany do Angoly mimo oblast Luandy.

Příčinou následného ochlazení ve vztazích Prahy s Luandou se stal vedle nedůvěryhodného postupu angolské vlády v kampani za záchranu československých rukojmích také vývoj vzájemného obchodu. Československý vývoz prudce klesal, Angola přestávala za československé zboží platit a nabízela za něj jen svoje předražené suroviny. Nesplácení československých pohledávek (na konci roku 1983 šlo o 330 miliónů korun) bylo překážkou jakýchkoli dalších projektů hospodářské spolupráce. Místo vysílání kvalifikovaných odborníků Československo nabízelo Angole už jen studijní místa (na začátku roku 1984 na československých vysokých i středních školách studovalo 194 angolských studentů). K oživení ve vzájemných vztazích nevedly ani dvě návštěvy angolského prezidenta v Praze na konci 80. let.

Naděje na spolupráci s Dahome (pozdějším **Beninem**) Československo spojovalo s osobou

premiéra Sourou-Migana Apithyho, před vyhlášením nezávislosti častého hosta československé ambasády v Paříži. Jeho návštěva coby dahomejského viceprezidenta vedoucího vládní delegaci v Praze v červnu 1962 vyústila v plán na pozvání prezidenta Huberta Magy, ten byl však v říjnu 1963 svržen pučem generála Christopa Soglo. Ten předal moc do rukou civilní vlády a prezidentem se stal znovu Apithy, což v zemích sovětského bloku, Československo nevyjímaje, vzbudilo nová očekávání. Druhým pučem generála Soglo v listopadu 1965 byl však Apithy definitivně odstaven.

Novým favoritem komunistických států se stal až podplukovník Mathieu Kerékou, kterou k moci vynesl puč v listopadu 1972. Jeho revoluční vláda se přihlásila k marxismu, přejmenovala Dahome na Lidovou republiku Benin a založila revoluční stranu. Československému velvyslanci v Ghaně Janu Šnoblovi místní ministr vnitra Azonhi v květnu 1976 sdělil, že se Benin chce stát „Kubou na africkém kontinentě“. V září 1978 jednala v Praze delegace vedená beninským ministrem zahraničí Michelelem Alladayem. Plánovaný zastupitelský úřad však v Cotonou nikdy zřízen nebyl. Vzájemný obchod zůstal na minimální úrovni a Československo se v zemi nijak výrazněji neangažovalo.

Podobné bylo i postavení další západoafrické země jménem Horní Volta (dnešní **Burkina Faso**). Hornovoltská mise dobré vůle vedená ministrem zahraničí Lomponem Konem pozvala během návštěvy v Praze v červnu 1964 do země skupinu obchodních delegátů včetně pracovníka, který měl jednat o dodávce zbraní. Experti zahraničního obchodu však zemi identifikovali jako obchodně zcela nezajímavou. Vedle navázání diplomatických styků v červnu 1968 nastalo určité oživení ve vzájemných vztazích levicovým převratem kapitána Thomase Sankary v srpnu 1983. Jeho vládě však byla poskytnuta jen symbolická pomoc (pět tun sušeného mléka) a při dalším převratu v říjnu 1987 byl Sankara zavražděn.

S **Etiopií** udržovalo československou vztahy už dlouho před únorem 1948. Začátek studené války však obě země rozdělil a československý podnik Povážské strojírny, který na přelomu 40. a 50. let vybudoval v Addis Abebě továrnu na munici, už zbytek továrního vybavení do Etiopie dodat nesměl (patrně v reakci na etiopskou účast v korejské válce). Teprve v srpnu 1954 rozhodlo politbyro ÚV KSČ tuto předem zaplacenou dodávku po několikaletých etiopských urgencích uvolnit a o půl roku později byl v Addis Abebě zřízen československý zastupitelský úřad. Vzájemný obchod prodělával prudký růst. Císař Haile Selassie byl v roce 1956 pozván na návštěvu Československa, která se uskutečnila v červenci 1959. Během ní bylo dohodnuto povýšení vzájemných vztahů na úroveň velvyslanectví a byla dokonce uzavřena smlouva o přátelství a spolupráci (první taková československá smlouva s nekomunistickým státem). Hospodářská dohoda poskytla Etiopii desetiletý úvěr ve výši 3,5 miliónu liber, které byly v následujícím období bez potíží spláceny. Přes jisté obtíže ve vzájemných vztazích (krach československé experimentální farmy CIAFFA, jejíž závazky Československo dlouho odmítalo vyrovnat) zůstala československo-etioopská relace v období 60. let na vynikající úrovni. Císařská Etiopie (v pozdějších dokumentech označovaná jako „fašistický feudální režim“) byla také jediným státem subsaharské Afriky, který v té době navštívil (v listopadu 1966) československý prezident Antonín Novotný.

Revoluce, která v září 1974 svrhla císařský režim, znamenala nové možnosti pro pronikání států sovětského bloku. Ty se ještě prohloubily v únoru 1977, kdy z konfliktů uvnitř vojenského vedení vyšel jako vítěz podplukovník Mengistu Haile Mariam. Výsledkem jednání představitele Dergu Fisehy Desty v Československu byla dodávka zbraní za 33 miliónů korun (její část v ceně šesti miliónů byla dodána bezplatně). V červenci 1977, kdy se stala Etiopie objektem somálské invaze, požádal další člen Prozatímní vojenské správní rady Gessesse Wolde Kidan znovu o československou pomoc, zvláště pak dodávky potravin. Praha reagovala poskytnutím zásilky v ceně dvou miliónů dolarů. V srpnu 1977 byl znovuoživen plán na rozšíření muniční továrny v Addis Abebě, pro který ministr obrany Ayalew Mandefro vyžadoval československý úvěr ve výši 25 miliónů dolarů. Během návštěvy Gessesse Wolde Kidana v lednu 1978 bylo Československo nuceno souhlasit s úvěrem ve výši 45 miliónů dolarů, doprovázeným vzhledem k aktuální insolvenční etiopské vládě také darem dvou a čtvrt miliónu dolarů. Podobně vyhlížela i většina dalších československých projektů v zemi. Na základě žádosti z května 1978 byl připraven dar ve výši dvaceti miliónů korun zahrnující vyslání expertů a přijetí etiopských praktikantů. Ve školním

roce 1978/1979 už v Československu studovalo 139 etiopských posluchačů (jistá část z nich ovšem studia využila k emigraci).

Mengistuova návštěva v Praze na přelomu listopadu a prosince vedla k rozšíření původně dvacetimilionového daru na čtyřicetimilionový. Byl dojednán kontrakt na stavbu pivovaru a textilní továrny. V červnu 1980 rozhodlo předsednictvo ÚV KSČ věnovat zásilku psacího papíru a sešitů za půl milionu korun etiopské kampani pro negramotnosti. V listopadu 1980 byla v reakci na zprávu o následcích sucha Etiopii darována zásilka potravin. Vrcholem vzájemných vztahů byla návštěva Gustáva Husáka v Addis Abebě v září 1981. Ani v první polovině osmdesátých let však nebyla Etiopie vzhledem k nákladnému tažení proti eritrejským separatistům a udržování rozsáhlé armády schopna za dodané zboží a služby platit. Účast Československa na stavbě hydroelektrárny Melka Wakana byla umožněna jen sovětským úvěrem a československým darem ve výši několika desítek milionů korun. To však etiopským představitelům nebránilo předkládat obsáhlé seznamy požadavků na další dodávky. Na začátku roku 1983 dlužila Etiopie Československu 652 milionů korun – tato částka se zvýšila o dalších 188 milionů vzhledem k dalšímu úvěru poskytnutému po návštěvě ministra národní obrany Martina Dzúra na přelomu února a března 1983 v Etiopii. Vzhledem k délce odkladu splátek byl přítom „reálný devizový efekt“ vypočítán na asi třicet procent.

Na katastrofální sucho, jež Etiopii postihlo v roce 1984, československá vláda zareagovala dalšími dodávkami potravin a léků (dohromady za několik milionů korun). Pokračování angažovanosti v Etiopii v té době bylo zdůvodňováno především snahou chránit ji před „závislostí“ na západních státech, které byly jejími hlavními partnery a které jí také poskytovaly většina půjček a humanitární pomoci. Přesto nebyly plány na poskytnutí dalšího československého úvěru ve výši padesáti milionů dolarů realizovány dokonce ani po další Mengistuově návštěvě v Praze v listopadu 1987. Na konci osmdesátých let už tento plán definitivně padl, když etiopský režim začal pomalu podléhat postupujícím povstalcům. Neúspěšný pokus o puč v květnu 1989 předznamenal Mengistuův pád o dva roky později.

Jedna z prvních dekolonizovaných zemí subsaharské Afriky **Ghana** byla předmětem československého zájmu už v okamžiku vyhlášení nezávislosti v březnu 1957. Diplomatické vztahy byly nicméně navázány až v říjnu 1959. S ghanským prezidentem Kwame Nkrumahem se během zasedání Valného shromáždění OSN v září 1960 setkal Antonín Novotný a projednaly spolu možnosti vzájemné spolupráce. Československá delegace pak v listopadu 1960 v Akkře uzavřela obchodní dohodu, dohodu o vědeckotechnické spolupráci a kulturní dohodu. Ghanská delegace vedená velitelem policie Madjiteym v Československu v únoru 1961 objednala dodávku tří tisíc pistolí a pěti set samopalů i s municí a pěti tisíc ručních granátů. Hospodářskou dohodou z května 1961 Ghana získala úvěr ve výši pěti milionů liber na dodávky investičních celků. Na přelomu července a srpna pak v Československu pobýval Kwame Nkrumah, který požádal o zvýšení úvěru na 25 milionů liber. Politbyro ÚV KSČ souhlasilo s částkou deseti milionů a v tomto znění pak dohodu v říjnu 1961 podepsal v Československu ministr Edusei. Současně bylo v Praze otevřeno ghanské velvyslanectví. V roce 1963 už činil obrat vzájemného obchodu sto milionů korun. Československé kontrakty (třtinový cukrovar, pneumatikárna, dvě továrny na obuv a podobně) však provázely organizační problémy. Atentát na Nkrumaha v srpnu 1962 přesto vedl k rozvoji spolupráce ve „speciální oblasti“. Ghanský ministr obrany Kofi Baako v červenci 1962 v Československu požádal o vybudování zbrojního závodu, stejný ministr pak smlouvu o jeho stavbě podepsal v září 1964.

24. února 1966 byla však Nkrumahova vláda svržena a československá rozvědka se jen marně pokoušela prostřednictvím kontaktů s ilegální ghanskou levicí docílit v zemi změny poměrů. Plán na organizaci převratu vedeného novinářem Kofim Batsou, agentem rozvědky s krycími jmény BAČA a LUPA, se nicméně ukázal být zcela nerealistickým. 12. srpna 1968 byl Batsa na nějaký čas zatčen a o rok později mu pracovník první správy československého ministerstva vnitra sdělil, jaké ubohé mínění o něm československá rozvědka má. Politické změny vedly také k prudkému propadu vzájemného obchodu (v roce 1969 268 milionů korun, v roce 1972 jen 30 milionů korun). Československo se v zemi už příliš důrazně neangažovalo – snad s výjimkou komerční dodávky ručních zbraní pro ghanskou policii v roce 1976.

Roztržka mezi Francií a Sekou Tourého **Guineou** v roce 1958 vytvořila pro Československo relativně příznivé podmínky k navázání vztahů. Guinejská delegace vedená ministrem Beavoguiem, jejíž členem byl také ministr vnitra Keita Fodeba, navštívila Prahu v únoru 1959. Československo na její žádost zareagovalo darem výzbroje, výstroje a spojovacího materiálu za deset milionů korun. Zásilka, kterou do Guineje přijel předat náměstek ministra vnitra Karel Klíma, dorazila už v březnu téhož roku. Současně bylo dohodnuto školení pracovníků guinejské bezpečnosti, které během následujících let československá rozvědka darovalo větší množství zbraní. Do země zamířili českoslovenští bezpečnostní, vojenští i civilní experti a poradci. Se značnou publicitou také do Guineje odjel československý cestovatel Ladislav Mikeš Pařízek. V červenci 1959 byla podepsána hospodářská dohoda poskytující Guineji úvěr ve výši 5,5 milionu dolarů na nákupy strojírenských výrobků. Za 23 milionů korun Československo dodalo vysílací techniku pro vysílač v Kipé. Další dohody uzavřeného státním sekretářem pro obranu Keitou N'Famarou zahrnovaly dodávky vojenské výstroje a výcvik vojáků k obsluze letadel. Na konci roku 1959 byl také v Československu uskutečněn tisk nových guinejských bankovek. Rychlý rozvoj vztahů vyvrcholil návštěvou guinejského prezidenta v Praze na přelomu listopadu a prosince 1959. Brzy poté získalo Československo kontrakt na dodávku stovky nákladních železničních vagónů a šesti dopravních letounů, jejichž provoz zajišťovaly československé posádky.

Problémy s plněním sjednaných kontraktů a s technickou kvalitou československého zboží však vedly už v druhé polovině roku 1960 k ochlazení ve vzájemných vztazích. V Guineji se také začaly prosazovat některé západní státy a v červnu 1960 československá rozvědka zjistila, že tři pracovníci guinejské bezpečnosti mají být vysláni na školení do USA. Guinejští představitelé velmi emotivně reagovali na některé kritické články v československém tisku. Guinea také požadovala vydání matric k vytištěným guinejským frankům vzhledem k obavám, že Československo ohrozí její měnovou stabilitu tajným vytištěním nové emise. Na konci roku 1961 situace dospěly guinejské vztahy k sovětskému bloku k otevřené roztržce, zahrnující mimo jiné vyhoštění sovětského velvyslance Daniela Soloda. Režim poté uspořádal několik politických procesů s údajnými guinejskými komunisty. Československému vedení nezbylo než se pokoušet napravit alespoň ty nejhorší dopady zpřetrhaných hospodářských styků. Vývoz do Guineje byl v letech 1963 – 1964 razantně omezován. I přes částečné oživení ve druhé polovině šedesátých let se Československo propadlo mezi země v Guineji nejméně aktivní, přestože několikrát vyhovělo guinejským žádostem o pomoc dodávkami zbraní. O paradoxním povaze tehdejší československé zahraniční politiky svědčí, že pomoc guinejské bezpečnosti byla poskytována ještě v době, kdy byl v Guineji zatčen a v dalším z politických procesů odsouzen československý lékař Zbyněk Kozel. Jeho případ ministerští úředníci nahlíželi jako „*jistý rušivý moment v československo-guinejských vztazích*“. Na jeho propuštění v srpnu 1975 měly československé úřady zřejmě minimální zásluhu.

Spolupráce v 70. a 80. letech byla ve srovnání se začátkem let 60. poměrně skromná, výjimku představují jen vztahy mezi bezpečnostními rezorty obou zemí. Rozvoji obchodních vztahů bránila guinejská neschopnost splácet úvěry a nabídnout atraktivní zboží.

Africká strana nezávislosti Guineje a Kapverd (PAIGC), bojující proti portugalské vládě za nezávislosti **Guineje-Bissau**, patřila k nejlépe podporovaným a vyzbrojovaným hnutím počítajícím se k československými klientům v oblasti. Bylo tomu tak jednak vzhledem k jejím vojenským úspěchům, jednak díky osobnosti jejího vůdce Amilcara Cabrala, který se stal pod krycím jménem SEKRETÁŘ agentem československé rozvědky. Návštěva Amilcara Cabrala a Aristida Pereiry v Československu v březnu 1961 o několik měsíců později vyústila v dodávku československých zbraní a v pravidelnou finanční pomoc kanceláři PAIGC v Konakry. Prahu Cabral navštívil znovu v říjnu 1963, kdy dojednal poskytnutí dvaceti těžkých kulometů jednotkám PAIGC. Ministerstvo vnitra také vyslalo jako poradce k jednotkám PAIGC důstojníka rozvědky Františka Poldu. Při příležitosti poskytnutí další zásilky zbraní mu bylo povoleno účastnit se dokonce partyzánských akcí přímo na „osvobozeném“ území. Smrt Amilcara Cabrala nic nezměnila na československé podpoře protiportugalských partyzánů, jejichž v září 1973 vyhlášena Republika Guinea-Bissau byla v říjnu téhož roku Prahou diplomaticky uznána. V druhé polovině 70. a během 80. let ve vzájemné spolupráci dominovaly hlavně kontakty bezpečnostních složek obou států, které nebyly přerušeny ani po státním převratu generála Joaa Bernarda Vieiry.

Mezi tradiční oblasti československého obchodu patřila také **Jižní Afrika**. Především z obchodních důvodů zde komunistické Československo udržovalo jako fakticky poslední ze zemí sovětského bloku svůj generální konzulát. Výsledkem tlaku ze strany Jihoafrické komunistické strany (SACP) a Afrického národního kongresu (ANC) bylo po mnoha peripetiích v roce 1963 rozhodnutí o jeho uzavření. Československý vývoz do Jihoafrické republiky, který Praha chápala jako lukrativní zdroj deviz, ovšem pokračoval přinejmenším ještě v následujícím roce a teprve po sovětském stanovisku na pražských konzultacích mezinárodních oddělení komunistických stran v dubnu 1964 měl být definitivně zastaven.

V únoru 1963 rozhodlo předsednictvo ÚV KSČ o poskytnutí pomoci SACP „výchovou specialistů“. Jihoafričtí komunisté, které v Praze zastupoval Moses Kotane, požádali o dodávku výbušnin, zbraní a munice. Dodávku však nebylo možno uskutečnit vzhledem k chybějícímu bezpečnému dopravnímu spojení (návrh SACP výbušniny pašovat zabalené v dětských hračkách Československo neakceptovalo). V březnu 1963 přiletěli do Československa první dva Jihoafričané, kteří měli projít vojenským výcvikem, celkem jich mělo dorazit patnáct. Jejich skupina se však během studia na Zahraniční fakultě VA AZ v Brně morálně rozpadla a první dva absolventi byli navíc při cestě zpátky na letišti v Londýně odhaleni a vráceni do Československa. Československá pomoc tak skončila fiaskem.

Nová spolupráce byla s jihoafrickým odbojem zahájena v 70. letech. Návštěva delegace ANC vedené Oliverem Tambem v Praze v červnu 1979 vyústila v předložení seznamu požadavků na československou pomoc. Vzhledem k nedostupnosti jihoafrického teritoria pro v zahraničí trénované bojovky ANC tvořil *speciál* jen malou část československých dodávek – většinou šlo o oblečení, potraviny a další spotřební zboží. Jak Joe Slovo a Oliver Tambo, tak i vězněný Nelson Mandela se na konci 80. let stali nositeli československého Řádu přátelství.

Svaz národů **Kamerunu** (UPC) byl jednou z prvních radikálních nacionalistických organizací v tropické Africe, která navázala s Československem přímé kontakty. Vůdce UPC Félix Moumié navštívil Prahu již v říjnu 1958. V roce 1961 schválilo politbyro ÚV KSČ dodávku ručních zbraní a školení příslušníků UPC v bezpečnostní problematice. Již v roce 1962 však došlo ve vztazích k UPC k citelnému ochlazení, které zapříčinila především malá úspěšnost hnutí přímo v Kamerunu a rozkol v jeho exilovém vedení. Na konci 60. byly podniknuty určité sondáže v otázce navázání diplomatických styků s Ahidjovou vládou. Z kamerunské strany však převládala nadále nedůvěra ke komunistickému satelitu, a tak byly diplomatické styky navázány teprve v roce 1990.

Keňa byla zpočátku v československých očekáváních hodnocena jako snad nejslibnější ze však východoafrických států. Dlouholetý vézeň britského impéria Jomo Kenyatta se však ukázal být mnohem méně vypočitatelný, než se Praha domnívala. V prosinci roku 1961 požádal společně se svým spolupracovníkem Ogingou Odingou o pomoc pro zařízení kanceláře KANU v Káhiře. Strana také získala dvacet československých stipendií. Pro její členy byl československým ministerstvem obrany uspořádán vojenský výcvik a ministerstvem vnitra bezpečnostní školení. Vnitrostranícké soupeření mezi Odingovým levým křídlem KANU a jeho prozápadními oponenty však v březnu 1966 skončilo Odingovou porážkou a založení Keňského lidového svazu, který byl vzápětí zakázán. Několik pracovníků československé ambasády bylo pro kontakty s keňskou levicí vypovězeno a až do konce 80. let zůstalo Československo v Keni téměř bez jakéhokoli významnějšího vlivu.

Pád vlády prezidenta Fulberta Youloua v **Kongu-Brazzaville** vedl v roce 1963 k nástupu revoluční vlády Alphonse Massamby-Débaty, která do Československa vyslala v březnu 1964 ministr dobré vůle vedenou ministrem zahraničí Ganaem. I přes podpis obchodní dohody však Československo odmítlo poskytnout zemi finanční pomoc a prodat ji zbraně (zřejmě s ohledem na vztahy s Kongem-Léopoldville). Po dlouhou dobu pak československý zastupitelský úřad v Brazzavillu fungoval spíše jako jakási rezerva pro případné vypovězení československého tituláře ze sousedního Léopoldvillu. Československo-konžské vztahy se nejlépe (nebo spíše jedinečně) rozvíjely v oblasti spolupráce ministerstev vnitra. Po jednání konžského ministra vnitra André Hombessy v Praze v říjnu 1965 poskytlo Československo konžské bezpečnosti dodávku zbraní a

vyslalo do Brazzavillu dva učitele v oboru kriminalistiky a státní bezpečnosti. Československý zastupitelský úřad byl však na konci 60. let z úsporných důvodů zrušen a k jeho znovuzřízení došlo až v roce 1979. Vzájemné obchodní styky však po celá 80. léta navzdory politické orientaci konžské vlády stagnovaly.

Specifikum československého postavení v **Kongu-Léopoldville** vyplývalo z existenci československého generálního konzulátu v Léopoldvillu, který byl přes nepřízeň belgických úřadů zřízen ještě na konci čtyřicátých let. Josef Virius, který úřad generálního konzula zastával od května 1955 a zprostředkoval také kontakty místních afrických politických stran s Československem, se s vyhlášením nezávislosti stal prvním vedoucím československé ambasády v Kongu. Vzhledem k nerostnému bohatství země a k orientaci vlády premiéra Lumumby Československo poskytlo dar potravin a léků v hodnotě dvou miliónů korun. Začala být také projednávána konžská žádost o dodání zbraní. 5. září 1960 přiletěla do Léopoldvillu československá delegace vedená náměstkem ministra vnitra Karlem Klímou. Ve stejný den však spor prezidenta Kasavubua s premiérem Lumumbou dospěl k vzájemnému sesazování obou státníků. Po několika dnech situaci vyřešil převratem plukovník Mobutu, který nechal vypovědět všechny československé a sovětské občany. Československá rozvědka v následujícím období uskutečnila několik různě úspěšných pokusů o proniknutí do Konga, které vyústily v navázání kontaktů s Gizengovou „legální vládou“ ve Stanleyvillu. S československými úřady jednal o poskytnutí pomoci konžským povstalcům stoupenec zavražděného Lumumby Pierre Mulele, který později proslul jako organizátor partyzánských jednotek v Kwilu. Nedostupnost území Východní provincie však efektivně bránila státům sovětského bloku v plánech na podporu opozice. Na konci listopadu 1964 byly zbytky povstání likvidovány zásahem belgických jednotek.

S režimem nastoleným v listopadu 1965 generálem Mobutu udržovali českoslovenští představitelé i přes propagandistické štvání ve skutečnosti rutinní a obvykle spíše korektní vztahy. Jeho zájem o návštěvu Československa, nákup zbraní a získání školení pro důstojníky zairské kontrarozvědky se však v polovině 70. let nerealizoval.

S Madagaskarem Československo navázalo diplomatické vztahy teprve v květnu 1976, kdy v čele státu stál prokomunisticky orientovaný prezident Didier Ratsiraka. I přes uzavření obchodní dohody však zůstala obchodní výměna na nízké úrovni. Rozvoji vztahů bránila neexistence československého diplomatického zastoupení, jehož zřízení se ministerstvu zahraničí nikdy nepodařilo prosadit. Bližší styky existovaly jen mezi KSČ a Kongresovou stranou nezávislosti Madagaskaru (AKFM).

Díky aktivitě československé ambasády v Paříži se už během roku 1960 podařilo navázat bližší kontakty s budoucími politickými představiteli **Mali**. V září 1960 se Modibo Keita na velvyslanectví ve Francii obrátil se žádostí o pomoc. Projednat její poskytnutí přijela o několik dnů později malijská delegace vedená ministrem Ousmanem Ba. Československé ministerstvo vnitra začalo brzy poté poskytovat bezpečnostním složkám Mali poradce, materiální pomoc a školení v bezpečnostních kurzech pořádaných v Československu. Stejně jako v případě Guineje i tentokrát Československo vytisklo pro nový režim nové peníze. Byla dodána letadla Aero-145, s nimiž létali českoslovenští piloti. Na přelomu května a června 1962 Československo navštívil Modibo Keita. Žádný z projektů, o nichž v Praze jednal, však už nebyl realizován. V letech 1963 až 1969 pak československo-malijská relace procházela setrvalým úpadkem. Mali nemohlo za dodané zboží platit ničím jiným než podzemnicí olejnou a za ekonomicky výhodnější pokládalo v mnoha případech kontrakty se západními státy. Malijsští studenti se z Československa vraceli domů naladěni mírně řečeno „protisocialisticky“. Tečku za československým působením v zemi udělal v listopadu 1968 převrat poručíka Moussy Traoré. V následujících letech upadly vzájemné vztahy do bezvýznamnosti.

S africkou politickou reprezentací **Mozambiku** Československo navázalo kontakt prostřednictvím angolského exilu. V říjnu 1964 navštívil Prahu Eduardo Mondlane a požádal o poskytnutí pomoci. I přes jistou obezřetnost (Československo považovalo Mondlane až do jeho

tragické smrti za nebezpečně blízkého Spojeným státům) bylo v červnu 1965 rozhodnuto dodat FRELIMO do Tanzánie pět set pušek, dvě stě pistolí, pět set samopalů, sedmdesát kulometů, třicet pancéřovek, ruční granáty několik tun výbušnin. V červnu 1975 se českoslovenští zástupci zúčastnili oslav vyhlášení nezávislosti Mozambiku a další sblížení následovalo po návštěvě mozambického prezidenta Samory Machela v Československu v říjnu 1981. Delegation ministr obrany Chipandeho, který jednal v Praze měsíc poté, získala pro mozambickou armádu vojenský materiál za 11 miliónů korun. V květnu 1982 jednal v Maputu ministr vnitra Jaromír Obzina s ministrem bezpečnosti Jacintem Soaresem Velosem o spolupráce tajných služeb obou států, na přelomu února a března 1983 zemi navštívil ministr obrany Martin Dzúr. Československo sice v zemi posléze zřídilo svůj zastupitelský úřad, zoufalá bezpečnostní situace a útoky RENAMO jej však odradily od vysílání dalších expertů. Mozambičtí zástupci navíc ve vzájemných jednáních od poloviny 80. let zdůrazňovali, že chtějí vystupovat jako „nezúčastněná země“.

První významnější pomoc ze strany Československa získalo SWAPO usilující o nezávislost **Namibie** v zásilce materiálu určeného pro společnou potřebu zahraničních odbojových organizací zemí jižní Afriky v září 1973. Vůdce SWAPO Sam Nujoma přijel do Československa v prosinci 1977. Ministerstvo národní obrany poté pro potřeby jeho jednotek uvolnilo vojenský materiál za tři milióny korun (minomety, pistole, samopaly, kulomety a pušky i s municí). V dubnu 1979 nicméně o další pomoc požádal v Praze tajemník SWAPO pro obranu Peter Nanyemba – další dodávku výzbroje a ženižního materiálu za 1,8 miliónu korun na základě toho stranické vedení schválilo poskytnout v únoru 1980. Zřejmě největší množství výzbroje (za o něco víc než čtyři milióny korun) SWAPO získala také v září 1986.

Rozhodnutí československých úřadů na podzim 1985, kterým byly do Československa přijaty děti z namibijských uprchlických táborů, vytvořilo mezi mladými Namibijci generaci lidí hovořících plynou češtinou, kteří se ovšem po necitlivé repatriaci do nezávislé Namibie v roce 1991 jen obtížně sžívali s místním africkým prostředím.

V **Nigérii** si československý obchod získal svoje pozice už před druhou světovou válkou, především díky fungování Baťovy filiálky v Sapele. Po navázání vztahů, které zprostředkoval bývalý zaměstnanec této filiálky a tehdejší nigerijský federální ministr financí Eboh, se v Lagosu jako chargé akreditoval Emil Keblůšek. Pokusy získat v zemi seriózní levicové spojence se nezdařily, zdejší ultralevice sestávala z několika velmi nesnášenlivých politických skupin, z nichž se československé a sovětské podpory nejúspěšněji domáhala Otegbeyeho Socialistická strana dělníků a rolníků (SWAFP), která se podílela na Československem udělovaných stipendiích pro nigerijské studenty. Československo mělo v Nigérii především obchodní zájmy, tato skutečnost však vystoupila na povrch po převratu v lednu 1966 a během nigerijské občanské války, kdy se o přízeň Československa ucházel bifaerský vůdce Ojukwu a kdy Československo nakonec uskutečnilo několik komerčních dodávek zbraní federální vládě. Slib tehdejšího prezidenta Gowona, že Praha získá po skončení konfliktu v Nigérii významné postavení, nebyl naplněn – zřejmě také díky několika převratům, díky kterým se v čele státu vystřídali Murtala Mohammed a Olusegun Obasanjo. V polovině osmdesátých let se navíc ve vzájemné obchodní bilanci projevila úsporná opatření nigerijské vlády. Nigérie nicméně alespoň splnila svůj závazek akreditovat v Praze svého stále tituláře.

V **Somálsku** zahájil československý zastupitelský úřad činnost na Štědrý den roku 1960. Ačkoli mezi oběma státy neexistoval prakticky žádný obchod a ani podmínky pro jeho rozvinutí, nabídlo Československo premiéru Šermarkovi během jeho návštěvy v Praze úvěr ve výši třiceti miliónů korun. Ambiciózní plán na vybudování středního zemědělského učiliště v Somálsku ale byl brzy opuštěn a o několik let později byl dokonce schválen plán na zrušení ambasády v Mogadišu. Ironií osudu se tak stalo tři týdny před převratem v říjnu 1969, kterým se k moci dostal Siad Barre. Jeho vláda se vydala na cestu vyznávání „vědeckého socialismu“, což vedlo v únoru 1973 k obnově zastupitelského úřadu. Československo poskytlo během sedmdesátých let Somálsku několikrát humanitární pomoc a v květnu 1976 Barreho režim získal výzbroj za patnáct miliónů korun pro vytvářenou somálskou milici. Sázka na Somálsko se ale pro sovětský blok ukázala být

katastrofálním omylem v červenci 1977, kdy se jeho armáda přidala na stranu somálských separatistů v Ogadenu. Podpora Moskvy i ostatních sovětských satelitů Mengistuovi posléze vedla ke zmrazení všech vzájemných vztahů kromě těch nejformálnějších.

Kontakty s nejuživnější politickou silou budoucí **Tanzánie** TANU Československo udržovalo ještě před vyhlášením nezávislosti Tanganiky. Československý chargé v Dáresalámu František Vomáčka se na krátkou dobu akreditoval také u vlády zanzibarského sultána. Revoluce, kterou byl sultán svržen, však posléze vyústila ve spojení obou území. Zpočátku opatrný postoj Prahy k vládě Julia Nyerereho, vycházející z pozvání britských jednotek do země v lednu 1964, se postupně měnil. V srpnu 1964 navštívil Praha tanzánský ministr vnitra Lusinde, který posléze pro své bezpečnostní složky získal dodávku samopalů a lehkých kulometů. Dáresalám byl však významný především coby místo kontaktu československých představitelů s představiteli dalších afrických organizací zahraničního odboje. V roce 1973 tanzánská vláda nakoupila v Československu na komerčním základě několik desítek obrněných transportérů SKOT. Vzhledem ke specifické tanzánské politické koncepci *ujamaa* nebyly mezi oběma státy nikdy vztahy úzké ideologické spřízněnosti. Přesto byla ještě v roce 1987 Dáresalámu poskytnuta bezplatná dodávka vojenského materiálu za 23 miliónů korun, který měl Tanzánii a další spojenecké *frontline states* zabezpečit před případnými jihoafrickým útokem.

Ve vztazích s **Ugandou** zažila československá zahraniční politika postupný vývoj od přátelských vztahů budovaných s vládou premiéra a později prezidenta Oboteho a posilovaných komerčními dodávkami československých zbraní (obrněných transportérů SKOT a letounů L-29) a vojenských leteckých expertů (včetně bývalého důstojníka RAF plukovníka Jaroslava Hlad'ů) až po opatrné vztahy s diktaturou Idi Amina. Diktátorova vláda nicméně přivedla Ugandu k hospodářskému rozvratu, což vedlo ke zrušení československého zastoupení ještě před začátkem Aminem vyprovokované ugandsko-tanzánské války.

Aniž by to připoutalo velkou pozornost, vybuďovalo si Československo během 60. let relativně velmi kvalitní vztahy se **Zambií**. Stalo se tak nejenom díky kontaktům s představiteli UNIP ještě před vyhlášením zambijské nezávislosti, ale také díky preferenci „malých států“ před velmocemi a supervelmocemi v koncepci zahraniční politiky prezidenta Kennetha Kaundy. Československo-zambijské vztahy, které přežily dokonce i dodnes nevyjasněný incident se zraněným zambijským studentem Frankem Chibezou, poškodila teprve sovětská invaze do Československa v srpnu 1968. Ještě v roce 1975 bylo v Zambii nejvíce československých expertů ze všech zemí subsaharské Afriky, řada z nich však s pomocí zambijských úřadů emigrovala a v roce 1976 československý velvyslanec Stanislav Kohoušek okázale odešel z tiskové konference, na níž Kaunda kritizoval sovětskou okupaci Československa. Zlepšení vztahů vyvrcholilo v srpnu 1980 Kaundovou návštěvou v Praze, během které Zambie získala úvěr dvaceti miliónů dolarů na nákup strojů a zařízení v Československu. Zambie se však přes pokus o sblížení mezi bezpečnostními složkami obou států nikdy nezařadila k „*africkým zemím vyhraněně socialistické orientace*“.

Ve vztahu k Jižní Rhodesii, od roku 1980 známé coby **Zimbabwe**, Československo zažívalo podobné dilema jako v jeho jihoafrické relaci – obchod s Rhodesií byl přerušen teprve po „jednostranném vyhlášení nezávislosti“ (UDI) Smithovou vládou v listopadu 1965, ale i poté se čas od času objevovaly pravdivé zprávy o československých nákupech azbestu (o to trapnější, že proti nim nótou protestovala dokonce britská ambasáda v Praze). Jako ne zcela spolehlivý se československé politice jevil také zimbabwský odboj, jehož představitelé (místopředseda Národní demokratické strany Moton Malianga a její hlavní pokladník Jason Moyo) přijeli do Prahy už v dubnu 1961. Jejich poměrně skromné přijetí vzbudilo odmítavou reakcí vůdce NDP Joshuy Nkoma. Rozpad nástupnické organizace NDP ZAPU na frakce ZAPU (Joshua Nkomo) a ZANU (Ndabaningi Sithole) vedl československou politiku nejprve k poskytování pomoci oběma hnutím a později k výhradní orientaci na ZAPU. Například už v říjnu 1965 souhlasilo předsednictvo ÚV KSČ s dodávkou pěti set pušek, dvou set pistolí, 250 samopalů, sedmdesáti kulometů, útočných

granátů a výbušnin jednotkám ZAPU. V roce 1977 byla po jednáních Vasila Bil'aka s Joshuou Nkomem v Praze dodána ZAPU do Luandy výzbroj pro dva tisíce mužů. Stejně tak ZAPU získala několik zásilek humanitární pomoci a civilního a výrobního materiálu – například v lednu 1979 Nkomo v Praze požádal o dodávku zařízení dílny na výrobu bot. Na vítězství ZANU Roberta Mugabeho zareagovaly státy sovětského bloku odmítavě, a to i přes to, že určitý podíl na moci po jistou dobu získala i ZAPU. Během osmdesátých let však byly tyto spory částečně překonány a v květnu 1983 přijel Robert Mugabe na návštěvu Prahy. Zimbabwe v Československu nakupovala určité množství vojenského materiálu a v roce 1986 získala také bezplatně výzbroj v ceně tří miliónů korun.